

ТАЪЛИМ МАКСАДЛАРИНИ ТАРТИБЛАШТИРИШДА ЗАМОНАВИЙ ДИДАКТИК ПАРАДИГМАДАН ФОЙДАЛАНИШ

Tursunova Feruza Otaqulovna

Navoiy davlat pedagogika institute San'atshunoslik fakulteti

“Pedagogika va psixologiya” kafedrasio`qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada paradig tushunchasi, uning tarixi, turlari hamda didaktik paradigmalar haqida fikr yuritilgan. Shu bilan birga, T.Kun, N.Savotiva hamda N.Korshunov kabi pedagog olimlarning paradigma tushunchasiga oid qarashlari haqida so`z yuritiladi.

Kalit so`zlar: paradigma, didaktik tizim, T.Kun, N.Savotiva, N.Korshunov

Аннотация:

В статье рассматривается понятие парадигмы, ее история, виды и дидактические парадигмы. При этом обсуждаются взгляды таких ученых-педагогов, как Т.Кун, Н.Савотива и Н.Коршунов.

Ключевые слова: парадигма, дидактическая система, Т. Кун, Н. Савотива, Н. Коршунов.

Annotation:

The article discusses the concept of a paradigm, its history, types and didactic paradigms. At the same time, the views of such scientists-teachers as T.Kun, N.Savotiva and N.Korshunov are discussed.

Key words: paradigm, didactic system, T. Kuhn, N. Savotiva, N. Korshunov.

Har qanday fan tarixida sodir bo'layotgan jarayonlarni tushunish va tahlil qilish uchun paradigma tushunchasi juda muhimdir. "Paradigma" atamasi fanga XX asrda kiritilgan. Amerikalik faylasuf Tomas Kunning fikriga ko'ra, bu ilmiy hamjamiyat tomonidan qabul qilingan va bilim sohasini muammolarni qo'yish va ularni hal qilish sxemalari bilan ta'minlaydigan kontseptual tizimdir. Kun va boshqa olimlar fan o'z taraqqiyotida davomida qanday bosqichlarni bosib o'tishi, turlari va shakllari mavjudligini o'rgandilar. Turli ilmiy nazariyalarning shakllanishi va rivojlanishida ma'lum qonuniyatlar topildi. Bugungi kunda bu atama ko'plab pedagogik nashrlarda tobora ko'proq foydalanilmoqda. Biroq, paradigma tushunchasiniq belgilanmagan shu sababli u turli ma'nolarda qo'llaniladi. Pedagogikada taklif qilingan paradigmalarning turlari yigirmaga yaqin. Pedagogika metodologiyasida "paradigma"

tushunchasining mazmuni va ko'lam masalasining nazariy jihatdan yetarli darajada ishlab chiqilmagani kuzatilmoqda.

Daktik tizim - ta'lim maqsadlari, mazmuni, shakllari, usullari va vositalarining tartiblangan majmuidir. Didaktik tizim sifatida o'quv jarayonining asosini ta'lim faoliyati tashkil qiladi. Ta'lim faoliyati inson tomonidan butun umri davomida amalga oshiriladi.

Didaktik paradigmalarni o'rganish jarayonida tahsil oluvchilar quyidagi ko'nikmalarga ega bo'lishadi:

bilish:

- asosiy didaktik paradigmalar;
- asosiy didaktik paradigmalarning falsafiy asoslari;
- asosiy didaktik paradigmalarning kuchli va zaif tomonlarini organish imkoniyatiga ega bo'lish;
- didaktik paradigmalar mualliflarining yutuq va kamchiliklarini baholash;
- didaktik paradigmalarni kontseptual transduksiya nuqtai nazaridan izohlash;
- pedagogik paradigmalar yutuqlarini sintez qilish;

shaxsiy:

- pedagogik paradigmalar mazmunini tanqidiy tahlil qilish yo'llari;
- paradigmalar qatorini qurish qobiliyati;
- yangi paradigmalarni qurish ko'nikmalari.

Tayanch iboralar: didaktikadagi g'oyaviy-eydetik, empirik-ratsionalistik, faollik, kognitiv-taksonomik, tanqidiy-konstruktivistik, neomarksistik paradigmalar.

Ilk didaktik paradigmalar haqida so'z borar ekan, dolzarb didaktik paradigmalarga murojaat qilish maqsadga muvofiqdir. Gap shundaki, ko'zga ko'ringan o'qituvchilar didaktika bo'yicha birdek bilimga ega emaslar. Albatta, biz birinchi navbatda diqqatga sazovor bo'lgan didaktik tizimlarni yaratishga muvaffaq bo'lgan o'qituvchilarga qiziqamiz. Maxsus tadqiqot didaktik yo'nalishning bir qator pedagogik nazariyalarini aniqlashga imkon berdi

Shuni e'tirof etish mumkinki, g'oyalar orqali antik davr daholari o'zgaruvchilar, qonunlar va tamoyillar tushunchalariga yo'l ochdilar. Ular juda ko'p tushunchalarga ega edilar, ammo ular uchun fanlarning kontseptual mazmuni zamonaviy olimlarga qaraganda ancha bulutli bo'lib qoldi. Antik davrning ikki buyuk ustozlari Platon va Aristotelni pedagogikada mafkuraviy-eydetik oqim vakillari deb hisoblash uchun asoslar bor.

Klassik ma'noda paradigma haqiqatan ham ilmiy muammoni hal qilish uchun namunadir. Buhaqda **N.A.Savotina** quyidagicha fikr bildiradi:

-paradigma - bu ikkilik qarama-qarshiliklarga asoslangan, ma'lum bir tarixiy davrda muammolarni qo'yish va hal qilish uchun namuna sifatida qabul qilingan, darsliklarda, ilmiy ishlarda mustahkamlangan va tomonidan tan olingan etakchi nazariya (asosiy yondashuv) va ilmiy bilimlarning boshqa toifalariga nisbatan eng yuqori. bilimlar sohasidan qat'i nazar, ilmiy jamoatchilik;

- paradigma doirasida bir qancha nazariya va tushunchalar ilgari surilishi mumkin.
 - ilmiy maqsadlar uchun asoslangan (qoidalar, postulatlar, qonunlar, farazlar) tushunchalar tizimi (ahamiyatli deb belgilangan ilmiy tushunchalar). Bunda paradigma tushunchalar tizimi vazifasini bajaradi;
 - paradigma doirasida qarashlar birligida farq qilmaydigan turli xil paradigma modellari va vakillari birga yashashi mumkin.
- N.L.Korshunovning fikricha, ilmiy paradigma strukturasi evristik, ontologik modellar hamda qadriyatlarni o'z ichiga oladi.
- Xulosa qilib shni aytish mumkinki, paradigma - bu o'qituvchining turli xil ta'lim faoliyatidagi o'ziga xos harakatlarini harakat modeli sifatida boshqaradigan shartlarni belgilaydigan nazariy va uslubiy shartlar to'plami.Zamonaviy pedagogikada **kognitiv, shaxsga yo'naltirilgan, funktsional va madaniy** kabita'limning to'rtta etakchi paradigmasi mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. Аршинов В. И. На пути к синергетической картине мира // Стратегия динамического развития России: единство самоорганизации и управления: материалы 1-й Междунар. науч.- практич. конф. М.: Проспект, 2004. Т 3, Ч. 1. С.55-60.
2. Асатрян А. А. Диалог культур в процессе воспитания молодежи // Муниципальное образование: инновации и эксперимент. 2012. № 3. С. 74-77.
3. Галимова Т. М., Ляпунова Т. Ю. Использование системного подхода к оценке качества образования в современном мире.2015. С. 101-118.